

Ks. Tomasz Pocałujko, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici*, Roma 2011, ss. 358.

Recenzowana monografia ks. Tomasza Pocałujko pt. *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici* (Zapobieganie nieważności małżeństwa w przygotowaniu i dopuszczeniu do ślubu z uwzględnieniem wkładu trybunałów kościelnych) podejmuje ważny i aktualny – w sensie pastoralnym – problem z obszaru prawa małżeńskiego. Autor zwracając uwagę na coraz bardziej rosnącą liczbę rozbitych małżeństw, na sytuację, gdy małżonkowie żyją w separacji lub starają się o stwierdzenie nieważności małżeństwa w trybunałach kościelnych, poszukuje odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób należy przygotowywać nupturientów do małżeństwa i kiedy można dopuścić ich do ślubu, aby ograniczyć zawieranie małżeństw nieważnych. Swoje badania przeprowadził na podstawie analizy doktryny i nauczania Magisterium Kościoła na temat małżeństwa i przygotowania do niego, a także odwołując się do praktycznego wymiaru działalności trybunałów kościelnych w sprawach o nieważność małżeństwa. W prowadzonych badaniach posługiwał się głównie metodą historyczną, analityczną i syntetyczną. Rezultaty swoich badań ks. T. Pocałujko zamknął w publikacji wydanej przez wydawnictwo uniwersyteckie „Editrice Pontificia Università Gregoriana” w serii „Diritto Canonico”, która liczy 358 stron i obejmuje następujące części: wprowadzenie, cztery rozdziały zasadniczej treści, zakończenie, wykaz skrótów, bibliografię, indeks autorów, spis treści.

We *Wprowadzeniu* autor uzasadnia wybór tematu, precyzuje zakres badań, charakteryzuje materiał badawczy, przedstawia strukturę monografii oraz metody prowadzonych badań. Podział na cztery rozdziały przeprowadzony na podstawie kryteriów merytorycznych nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń pod względem logicznym.

I tak w pierwszym rozdziale zatytułowanym „L'essenza del matrimonio, la sua preparazione e la cultura contemporanea” (Istota małżeństwa, jego przygotowanie i współczesna kultura) została nakreślona istota małżeństwa, jego cele i przymioty, prawa i obowiązki małżeńskie, a także zostały przedstawione aktualne normy dotyczące przygotowania do małżeństwa. Cennym wkładem badawczym pierwszego rozdziału jest ukazanie zagrożeń dla kondycji życia małżeńskiego wpływających ze stanu współczesnej kultury i antropologii. Autor zauważył, iż przemiany kulturowe spowodowały preferencję wizji miłości jako wyraz samorealizacji a nie oddania, przedkłada się w niej czynnik emocjonalny nad wolitywnym,

a także rozdziela prokreację od płciowości i seksualności, a te stoją w opozycji do chrześcijańskiej wizji miłości i przyczyniają się do zawierania małżeństw nieważnych.

W drugim rozdziale monografii zatytułowanym „Il ruolo dei tribunali nella prevenzione delle nullità e dei fallimenti matrimoniali e la tematica attinente ai capi di nullità più ricorrenti” (Rola trybunałów w zapobieganiu nieważności i rozpadowi małżeństwa oraz kwestie odnoszące się do najczęściej występujących tytułów nieważności małżeństwa) ks. Pocałujko koncentruje się wokół roli trybunałów kościelnych w zapobieganiu nieważności i rozpadowi związków małżeńskich. Poszukując odpowiedzi na bardzo interesujące pytanie, czy trybunał kościelny może być miejscem działalności pastoralnej i przyczyniać się do rozwoju duszpasterstwa przedmałżeńskiego, stwierdza, że nie istnieje żadna dychotomia, lecz komplementarność w tym, co dotyczy porządku prawnego i duszpasterskiego. Dlatego postuluje nawiązanie ściślejszej współpracy pomiędzy trybunałami kościelnymi a duszpasterzami w sensie ścisłym, którzy, przygotowując nauki przedmałżeńskie w poszczególnych krajach, powinni brać pod uwagę najczęstsze przyczyny nieważności małżeństwa orzekane w tamtejszych trybunałach kościelnych i w ten sposób zapobiegać zawieraniu małżeństw nieważnych. Rozdział drugi kończy charakterystyka danych statystycznych i opis najczęściej występujących tytułów nieważności małżeństwa w trybunałach kościelnych.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „La problematica dell’ammisione al matrimonio e i principi informativi del sistema matrimoniale” (Problem dopuszczenia do małżeństwa oraz zasady kształtujące instytucję małżeństwa) ks. Pocałujko włącza się w dyskusję, która toczy się w doktrynie nad kryteriami dopuszczenia nupturientów do małżeństwa. Biorąc z jednej strony pod uwagę naturalne prawo człowieka do zawarcia małżeństwa (zob. kan. 1058 KPK), a z drugiej strony wymóg upewnienia się, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego zawarcia (zob. kan. 1066 KPK), autor postuluje zrównoważone badania i ocenę zdolności nupturientów do wyrażenia konsensusu małżeńskiego w celu dopuszczenia ich do ślubu. Jego zdaniem w podobnym duchu należy również podejmować decyzję o ewentualnym zdejściowaniu klauzul zabraniających zawierania kolejnych małżeństw.

W rozdziale czwartym zatytułowanym „Per la migliore prevenzione delle nullità e dei fallimenti matrimoniali” (Ku lepszemu zapobieganiu nieważności i rozpadowi małżeństw) czytelnik znajdzie autorskie propozycje i rozwiązania praktyczne, które mają ograniczyć zawieranie małżeństw nieważnych. Autor, uwzględniając przemiany społeczno-kulturowe, które przyczyniają się do rozpadu małżeństw, a także biorąc pod uwagę doświadczenia trybunałów kościelnych w sprawach o nieważność małżeństw, proponuje modyfikację programów i treści

przeznaczonych do formowania narzeczonych oraz zmianę metod ich przekazywania. Zauważa bowiem rozdźwięk pomiędzy teoretycznymi założeniami przygotowania przedmałżeńskiego a faktycznymi wyzwaniami, z którymi muszą zmierzyć się narzeczeni pozostający pod wpływem współczesnej kultury obcej chrześcijańskiej antropologii i wizji życia małżeńskiego. Poddaje też krytycznej ocenie sposób badania przedmałżeńskiego.

W zakończeniu ks. T. Pocałujko zebrał wnioski i główne tezy przeprowadzonych badań. Wykaz skrótów sporządzony został poprawnie, a ustalone przez autora skróty znalazły zastosowanie w tekście rozprawy. W bibliografii zostały wydzielone dwie części: źródła oraz publikacje zwarte i artykuły. W źródłach dodatkowo wyszczególniono dokumenty soborowe (w porządku chronologicznym), dokumenty papieskie (w porządku alfabetycznym) w tym przemówienia papieża do audytorów Roty Rzymskiej, dokumenty Kurii Rzymskiej, dokumenty konferencji episkopatów, źródła prawa oraz inne źródła i zbiory prawa. Całość pracy zamyka indeks autorów oraz spis treści.

Recenzowaną monografię ks. Tomasza Pocałujko należy ocenić bardzo wysoko, zarówno pod względem formy, jak i treści. Jej struktura jest przemyślana i uzasadniona, warsztat językowy staranny, prowadzony wywód logiczny i konsekwentnie zmierzający do osiągnięcia wyznaczonych we *Wprowadzeniu* celów badawczych. Na szczególne uznanie zasługuje trafność i aktualność wyboru tematu, który doskonale wpisuje się w przesłanie papieża Benedykta XVI wygłoszone 11 stycznia 2011 r. do audytorów Roty Rzymskiej w sprawie przygotowania i dopuszczania do małżeństwa. Autor dobrze zrealizował swoje zamierzenia badawcze, ukazując związek między przyczynami nieważności małżeństwa a próbą zapobieżenia im na wczesnym etapie przed jego zawarciem. Ponadto wykazał się umiejętnością posługiwania się metodą naukową we wnikliwym analizowaniu zagadnień prawnych, jak też umiejętną systematyzacją poszczególnych wątków problemowych i wysuwaniem własnych propozycji. Reasumując stwierdzam, że recenzowana monografia jest dziełem dojrzałym i oryginalnym, stanowi ważny i twórczy przyczynek do badań w obszarze prawa małżeńskiego obejmującego przygotowanie nupturientów do małżeństwa i dopuszczenie do niego, i może być cenną pomocą duszpasterską w skuteczniejszym sposobie zapobiegania zawieraniu małżeństw nieważnych.

ks. Lucjan Świto
Olsztyn